

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

בראשות הרב יצחק בירך דסקל
כל הזכויות שמורות ©

מכון "משך חכמה" - ניתן לקבל גליון שבועי במייל
y.b.daskal@gmail.com :אמייל: 052-7611435

בס"ד גליון קנא פרשת ויקהל תשע"ו

[ח]

(לה, יז) וַיִּבְאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם
וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל פְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הָיָה תְּנוּפֶת זָהָב לָהּ:

מה הפירוש "ויבאו האנשים על הנשים"

(לה, כב) וַיִּבְאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים. תרגום (ומייתן) [ומייתן]
גובריא כו'. פירוש³, שהביאו מעל הנשים, בעודן על הנשים.
יעוין רש"י. והנראה, דאומר כוס זה לעכו"ם לא מתסר להדיוט
(עבודה זרה מד, ב), אבל משום מוקצה לעבודת גילולים מתסר

עכ"ל. ולפי פירוש רש"י, "ויבאו" פירושו באו, כפשט הכתוב. "ועל" אינו
מתפרש כפשוטו לשון "על", אלא "עם". פירוש, שבאו האנשים עם הנשים
להביא תרומה לה'. אלא דקשה, מדוע כתיב "על" ולא "עם", ומפרש רש"י,
שמרמוז הכתוב, שהאנשים באו סמוך לנשים, לכן כתוב "על", דעל הוא
לשון סמיכות. ובאמת פירוש רש"י מבואר במדרש תנחומא (פקודי סימן
יא) וז"ל "בשעה שבא משה ואמר לישראל קחו מאתכם תרומה שמחו
שמחה גדולה והביאו הנדבה בשמחה ובזריזות, ראה מה כתיב ויבאו
האנשים על הנשים, שהיו דוחקין זה על זה, שבאין האנשים והנשים
בערבוביא ומביאין הנדבה" ע"כ.

אבל אונקלוס מפרש ש"ויבאו" אין פירושו באו, אלא "הביאו". שתרגם
"ומייתן", פירוש "הביאו", שאם היה מפרש כפירוש רש"י דהיינו "באו",
היה מתרגם "ואתו", כמו שמפרש בכל מקום ויבאו "ואתו". אלא שלפי
תרגום אונקלוס צריך לבאר, מהו פירוש הכתוב שהביאו על הנשים. זה בא
המשך חכמה לבאר. [וכיוון שעיקר פירוש האונקלוס תלוי בתרגום המילה
"ויבאו", לכן בדקדוק העתיק המשך חכמה רק מילה זו, שתרגם ומיתן. ודע,
שבנדפס מועתק "ומיתו". ואין לי ספק שהוא טעות סופר, ודבר מצוי ביותר
להחליף בין וא"ו לנ"ו סופית. כי לא נמצא נוסח ומיתו בתרגום אונקלוס.
ומכל מקום, גם הנוסח "ומיתו", פירושו הביאו, ואין נפקא מינא בזה בעיקר
דברי המשך חכמה].

ומבאר המשך חכמה, שלפי תרגום אונקלוס, כך פירוש הכתוב, שהביאו על
הנשים, פירושו, שהביאו האנשים נדבה לה' את תכשיטי הנשים מעל
הנשים, כלומר שהיו מקושטות בהן, ומעליהם הביאו אותן, שמה שכתוב
"על הנשים" הוא נסמך לתכשיטים הכתובים לאחר מכן חח ונזם וכו'.
והטעם בזה, כיון שכל התכשיטים שכבר פרקו ולא היו על הנשים ממש,
כבר הוקצו לעבודה זרה, שהקצו האנשים את כל תכשיטי הנשים שנטלו

[ז]

(לה, יז) אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת עֲמֻדָיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ וְאֶת מִסְדָּה שְׁעָרֵי
הַחֲצֵר:

מדוע כתוב לשון זכר "עמודיו", ולשון נקבה "אדניה"

(לה, יז) אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת עֲמֻדָיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ. ירמוז¹ כי אדני
המסך לפתח האהל (פסוק טו) גם כן נחושת, ולכן אמר אדניה
בלשון נקבה על המסך².

¹ [ז] תוכן דבריו, דלשון הכתוב צריך ביאור, מדוע כתוב על חצר לשון זכר
ולשון נקבה, עמודיו לשון זכר, ואדניה לשון נקבה. ופירש רש"י וז"ל "את
עמודיו ואת אדניה - הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים
הרבה". ואף על פי שרש"י מיישב פשוטו של מקרא, מכל מקום עוד צריך
טעם, מדוע לצחות הלשון כתוב בפסוק אחד לשון זכר ולשון נקבה, שאף
על פי שחצר לשון זכר ולשון נקבה, מכל מקום, לצחות הלשון בפסוק אחד
צריך לכתוב לשון אחד.

ומבאר המשך חכמה, שאף על פי שפשט הכתוב, אדניה, עולה על החצר
כפירוש רש"י, [ואין המשך חכמה חולק על רש"י, אלא מפרש הטעם
שהכתוב נוקט לשון זכר ונקבה, לכן מדקדק המשך חכמה לכתוב "ירמוז"],
מכל מקום מרמז הכתוב, שגם אדני המסך היו נחושת, כדכתיב לעיל (כו,
לז), לכן שינה כתוב אדניה לשון נקבה, לרמז שאין המילה אדניה עולה רק
על החצר. [ואין כונת המשך חכמה שמסך הוא לשון נקבה, דהרי ודאי
שפשט הכתוב שאדניה עולה על החצר, אלא ששינה הכתוב לכתוב לשון
נקבה, כדי לרמז, שאינו עולה רק על החצר, אלא על המסך גם כן].

² תמצית דבריו: מדוע כתוב לשון זכר "עמודיו", ולשון נקבה
"אדניה". ומבאר, שאף על פי שפשט הכתוב, אדניה, עולה על
החצר, מכל מקום, בדרך רמז, שינה הכתוב לכתוב אדניה לשון
נקבה, לרמז שאינו עולה רק על החצר, אלא אף על המסך, שגם
אדני המסך היו נחושת.

³ [ח] תוכן דבריו, דהנה לשון הכתוב "ויבאו האנשים על הנשים" צריך
ביאור. לפיכך פירש רש"י וז"ל "על הנשים - עם הנשים וסמוכין אליהם"

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

דהנשים לא רצו ליתן נזמיהן לעגל (במדבר רבה, פינחס, פרשה כא, י. ועוד), שכן כתוב ויתפרקו⁵, בעל כרחם. ודו"ק⁶.

[ט]

ממש. אבל לפירוש רש"י הוא להפך, "ויבאו" הוא כפשוטו, שבאו, "ועל", הוא לא כפשוטו, שלא באו על הנשים, אלא סמוך לנשים. ובאמת אלו ואלו דברי אלוקים חיים, ושני הפירושים אמת, שהאנשים באו בשמחה ובערבותיה להביא תרומה סמוך לנשים, והביאו את התכשיטים שעל הנשים, לכן כתבה תורה בלשון זה, שכולל את שני הפירושים, לכן ציין המשך חכמה לעיין ברש"י, שרש"י ותרגום אונקלוס משלימים זה את זה. זה תוכן דברי המשך חכמה.

⁴ המלה "וכן" לא ברורה. וצריך לעיין בכתב היד.

⁵ ז"ל חז"ל במדבר רבה (פרשת פינחס פרשה כא, י) "אותו הדור היו הנשים גודרות מה שאנשים פורצים, שכן את מוצא, שאמר להן אהרן (שמות לב) פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם ולא רצו הנשים ומיחו בבעליהן, שנאמר ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב וגו' והנשים לא נשתתפו עמהן במעשה העגל" ע"כ. וכלשון זה איתא גם במדרש תנחומא פנחס (ז), ומפרש המשך חכמה, דלמדו זאת חז"ל ממה שכתוב (שמות פרק לב, ב-ג) "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְרֹן פָּרֶקוּ נְזָמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּגִיכֶם וּבְנִתְיֶיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי: וַיִּתְּפְּרוּ כָל הָעָם אֶת נְזָמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וּבְהִיאוּ אֶל אֶהְרֹן", משמע שהנשים בעצמם לא פרקו נזמיהם, אלא האנשים פרקו להם מאוזניהם בעל כורחם. [ואינו סותר למה שפירש רש"י (שם) וז"ל "באזני נשיכם - אמר אהרן בלבד הנשים והילדים חסים על תכשיטיהן, שמה יתעכב הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן" עכ"ל, דהכונה שהאנשים פרקו מעל נשיהם בעל כורחם, ולא המתינו שיניחו להם מרצונם.

⁶ תמצית דבריו: מה הפירוש "ויבאו האנשים על הנשים". ומבאר, דלפי תרגום אונקלוס לשון הכתוב "ויבאו" אינו כפשוטו, דפשוטו הוא לשון "באו", והוא מפרש "ויבאו". ולשון הכתוב "על" הוא כפשוטו, "על" ממש. אבל לפירוש רש"י הוא להפך, "ויבאו" הוא כפשוטו, שבאו, "ועל", הוא לא כפשוטו, שלא באו על הנשים, אלא סמוך לנשים. ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, ושני הפירושים אמת, שהאנשים באו בשמחה ובערבותיה להביא תרומה סמוך לנשים, והביאו את התכשיטים שעל הנשים, לכן כתבה תורה בלשון זה, שכולל את שני הפירושים.

לגבוה(ראב"ד איסורי מזבח ד, ד) [יעויין אור שמח פרק ד' מאיסורי מזבח]. לכן אמרו במסכת עבודה זרה נג, אלה אלהיך כו' מלמד שאיו לעגלים הרבה, אם כן היו חושבין לעשות מתכשיטין עוד עגלים, והווי מוקצה לעבודת גילולים, לכן הביאו התכשיטין נזם כו' בעודן על הנשים, שאין בהם חשש מוקצה,

מהם לעשות עגל, לכן הביאו תרומה לה' מהתכשיטים שהם מעל הנשים, שלא הוקצו לעבודה זרה, אבל התכשיטים שלא היו עליהם, אפילו שלא נעשה מהם העגל, כבר נאסרו לגבוה מדין מוקצה. אלא שיש לדקדק בזה, הא כיון שכבר נעשה העגל, מדוע הקצו את שאר תכשיטי הנשים לעבודה זרה. והביאור בזה, דאמרו חז"ל בעבודה זרה (נג, ב) שהיו להם אלוהות הרבה, היינו עגלים הרבה, [לכן שינה המשך חכמה בלשון חז"ל]. ואף על פי שכבר נעשה העגל, רצו האנשים לעשות עוד עגלים, והקצו את כל תכשיטי הנשים שנטלו מהם, לעבודה זרה. אלא שעוד יש לדקדק, הא אמרו חז"ל (עבודה זרה מד, ב) "האומר בית זה לעבודת כוכבים, כוס זה לעבודת כוכבים - לא אמר כלום, שאין הקדש לעבודת כוכבים", מבואר, שאין נעשה מוקצה לעבודה זרה בדיבור בלבד, וכן פסק הרמב"ם (איסורי מזבח ד, ד), אם כן מדוע היו צריכים להביא דוקא מעל הנשים, והרי התכשיטין שבידם שנטלו מהנשים ולא נעשה מהם העגל לא נאסרו, שאין הקדש לעבודה זרה. ומבאר המשך חכמה על פי שיטת הראב"ד שחולק על הרמב"ם (שם), ופוסק, שבדיבור בלבד נעשה מוקצה לעבודה זרה, ובאור שמח (שם) מבאר שיטתו, שאף על פי שאמרו חז"ל (שם) שאין הקדש לעבודה זרה, היינו להיות אסור להדיוט, אבל לגבוה, אפילו בדיבור בלבד נאסר, לכן נטלו רק תכשיטין שעל הנשים, שהם לא הוקצו לגבוה.

אלא שעוד יש לדקדק, דלפי זה, מדוע התכשיטין שעל הנשים היו מותרים לגבוה, שאף על פי שהאנשים לא הקצו את התכשיטין שעל הנשים לגבוה, מכל מקום, יש לחשוש שהנשים עצמם הקצו את התכשיטין שלהן לגבוה, ורצו להביא עוד תכשיטין לעשות עוד עגלים. לפיכך הביא המשך חכמה דברי חז"ל (במדבר רבה פנחס פרשה כא, י) דהנשים לא רצו להביא את התכשיטין לאנשים, דכתיב (לב, ג) ויתפרקו, בעל כורחם, לפיכך אין לחשוש שהנשים הקצו את תכשיטיהן לעגלים, לפיכך התכשיטין שעל הנשים היו מותרים לגבוה, ולא התכשיטים שלא היו על הנשים, ובזה מיושב היטב פשוטו של מקרא לפי אונקלוס. וכך פירוש הכתוב: "ויבאו האנשים [את התכשיטים] מעל הנשים".

והנה לפי תרגום אונקלוס לשון הכתוב "ויבאו" אינו כפשוטו, דפשוטו הוא לשון "באו", והוא מפרש "ויבאו". ולשון הכתוב "על" הוא כפשוטו, "על"

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

(לה, כג-כד) וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ תַּכְלֶת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ: כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנֹחֶשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל מְלָאכַת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

מדוע כתוב בפסוק כג איש אשר נמצא ובפסוק כד לא כתוב איש

(לה, כג-כד) בַּמִּדְרָשׁ⁹ רַבָּה פִּרְשֵׁת וַיִּגַּשׁ (צד, ד)¹⁰ בִּאֲרָה שֶׁבַע, שֶׁהֵלֶךְ לִקְוֹץ אֲרָזִים שֶׁנִּטְעַע אַבְרָהָם כֹּו' אָמַר רַבִּי לֹוּי מִמַּגְדֵּל צִבְעִים כֹּו' כֹּו' וְהָיוּ נוֹהֲגִים בְּהֵן אִיסוּר מִשּׁוּם קְדוּשַׁת הָאֲרוֹן כֹּו'. כּוֹונַת הַמִּדְרָשׁ, דַּעֲצֵי שִׁטִּים שֶׁהֵבִיאוּ, הִיָּה מֵה שֶׁהֵבִיֵּא יַעֲקֹב וְהַכְּנוֹם

לפִּיכֶךְ כְּתוּב בַּפְּסוּק כֶּג "וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ תַּכְלֶת כֹּו", דְּדוּקָא מֵאִישׁ נִטְלוּ וְלֹא מִקְטָן, כִּיּוֹן שְׁאִינוּ יִכּוּל לִמְסֵרוּ לְצִיבּוֹר, אֲבָל עֲצֵי שִׁטִּין נִטְלוּ מִקְטָנִים, כִּיּוֹן שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁעֲצֵי שִׁטִּין הִלְלוּ נִטְעוּ אוֹתָם יַעֲקֹב אֲבִינוּ, וְהֵבִיאוּם אִתָּם מִמִּצְרַיִם בְּשִׁבְלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְנִזְהָרוּ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִלֹּאכָה כִּי הָיוּ מוֹקְדָשִׁים לְהַקְדֵּשׁ עֲבוֹר מִלֹּאכַת הַמִּשְׁכָּן, וְכָל מִי שֶׁהָיָה בִּידוֹ עֲצֵי שִׁטִּין קִיבֵּל אוֹתָם מֵאֲבוֹתָיו עֲבוֹר הַמִּשְׁכָּן, לִפְיֶכֶךְ אִף מִקְטָנִים הָיוּ מִקְבָּלִים, דְּקִימָא לָן דְּקִטְן זֹכֶה לַעֲצָמוּ מִדְּאוּרִייתָא אִם דַּעַת אַחֲרַת מִקְנָה אוֹתוֹ, וְאִפִּילוּ לִזְכוּת לֵאחֲרֵיהֶם, כִּמְבוֹאֵר בְּתוֹס' סִנְהֶדְרִין (סח, ב ד"ה קִטְן) וְבַעֲצֵי שִׁטִּים, אֲבוֹתָיו זִכּוּ עַל יְדוֹ לִמִּלֹּאכַת הַמִּשְׁכָּן, לִכֵּן הָיוּ מִקְבָּלִים מִהַקְטָן, דִּיכּוּל לְמוֹסְרוֹ לְצִיבּוֹר, שִׁישׁ לוֹ כַּח לְהַקְנוֹת לֵאחֲרֵיהֶם, כִּיּוֹן שֶׁדַּעַת אַחֲרַת מִקְנָה אוֹתוֹ עַל יְדוֹ לֵאחֲרֵיהֶם. וְכֹזֶה מִיּוֹשֵׁב הֵיטֵב כָּל הַדְּקוּקִים, דְּלִכֵּן בְּכָל הַדְּבָרִים כְּתוּב אִישׁ, שֶׁלֹּא הָיוּ מִקְבָּלִים מִקְטָנִים, מֵה שְׁאִין כֵּן עֲצֵי שִׁטִּין קִבְּלוּ מִקְטָנִים, וְלִכֵּן כְּתוּב בַּעֲצֵי שִׁטִּין לְכָל מִלֹּאכָה, כִּי הֵם מוֹכְנִים לִמִּלֹּאכַת הַמִּשְׁכָּן. זֶה תוֹכֵן דְּבָרָיו.

¹⁰ ז"ל בְּרֵאשִׁית רַבָּה (וַיִּגַּשׁ, צד, ד) "[מֹו, א] וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֵא בִּאֲרָה שֶׁבַע, לְהִיכֵן הֵלֶךְ, אָמַר רַב נַחֲמָן שֶׁהֵלֶךְ לִקְוֹץ אֲרָזִים שֶׁנִּטְעַע אַבְרָהָם זְקִינוּ בְּבֵאֵר שֶׁבַע, הִיךְ מֵה דַּעַת אָמַר (בְּרֵאשִׁית כֹּא) וַיִּטַּע וְגו', כְּתִיב (שְׁמוֹת כו) וְהַבְּרִית הַתִּיכּוֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים, אָמַר ר' לֹוּי וְהַבְּרִית הַתִּיכּוֹן שְׁנִים וּשְׁלֹשִׁים אֲמָה הָיוּ בּוֹ, מֵהִיכֵן מִצָּאוּ אוֹתוֹ לַשְּׁעָה, אֲלֹא מִלְּמַד שֶׁהָיוּ מוֹצַנְעִין עִמָּהֶם מִיּוֹמֹת יַעֲקֹב אֲבִינוּ, הוּא הָהוּא דְּכְתִיב (שְׁמוֹת, לה) וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים, אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ אִין כְּתִיב כֹּאֵן אֲלֹא אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ, אָמַר רַבִּי לֹוּי, מִמַּגְדֵּל צִבְעִיָּא קִצְצוּם, וְהֵבִיאוּם עִמָּהֶם לְמִצְרַיִם, וְלֹא נִמְצָא בָּהֶם לֹא קֶשֶׁר וְלֹא פִקֵּעַ. אֲעִין דְּשִׁטִּים הוּא בְּמַגְדָּלָא, וְהָיוּ נוֹהֲגִים בָּהֶם אִיסוּר מִשּׁוּם קְדוּשַׁת הָאֲרוֹן, אֲתוֹן וְשֶׁאֲלוֹן לְרַבִּי חֲנִינָא חֲבֵרִיהוֹן וְרַבֵּנָן, אָמַר לָהֶם אֵל תִּשְׁנוּ מִמִּנְהָ אֲבוֹתֵיכֶם" ע"כ.

הֵנָּה מְבוֹאֵר, שֶׁהָיָה בְּמַגְדָּלָא עֲצֵי שִׁטִּין, וְהָיוּ נוֹהֲגִים בָּהֶם בְּזִמְנָן חֲז"ל בְּקְדוּשָׁה מִשּׁוּם קְדוּשַׁת אֲרוֹן, שֶׁעֲצִים אֵלּוּ הָיוּ מְזֻמְּנִים אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהִקְדִּישׁוּ

(לה, כב) וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנֹזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הָיָה תְּנוּפֶת זָהָב לָה':

מדוע רק כאן כתוב נדיב לב

(לה, כב) כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנֹזָם וְטַבַּעַת. פִּירוּשׁ⁷, שְׁדַבְרִים אֵלּוּ מִבִּיָּאִים הָאֲדָם לְהַרְהוֹר עֲבִירָה, עֵינֵן שֶׁבַת סָד, א, וְשֵׁם הִיָּה הַתְּגַבְרוּת הַיֵּצֵר וְעִשְׂיִית רִצּוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּאֲמַת, וְזֶהוּ נָדִיב לֵב, פִּירוּשׁ בַּהֲשַׁלְתָּ הַלֵּב, וְהַבֵּן⁸.

[י]

⁷ [ט] תוֹכֵן דְּבָרָיו, לְבֵאֵר מִדּוּעַ בְּכָל הַפִּרְשָׁה לֹא כְּתוּב נָדִיב לֵב, רַק בִּאֲלוֹ שֶׁהֵבִיאוּ חָח וְנֹזָם כֹּו'. וּמִבְּאֵר, עַל פִּי שְׁאִמְרוּ חֲז"ל בְּשֶׁבַת (סד, א) דְּדַבְרִים אֵלּוּ מִבִּיָּאִים לִידֵי הַרְהוֹר עֲבִירָה, וְלִכֵּן כְּשִׁינְצָאוּ לְמִלְחַמַּת מִדִּין הֵבִיאוּ כִּפְרָה עַל הַרְהוֹר עֲבִירָה, שֶׁהָיָה לָהֶם מִמָּה שִׁזְנוּ עֵינֵיהֶם מִדְּבָרִים הִלְלוּ, וּבֵאֵר לִידֵי הַרְהוֹר עֲבִירָה. וְהֵנָּה, עַל פִּי זֶה יֵשׁ לְדַקְדֵּק, אִיךְ הֵבִיאוּ דְּבָרִים אֵלּוּ לְמִשְׁכָּן, וְהָרִי הֵם מִבִּיָּאִים לִידֵי הַרְהוֹר עֲבִירָה, אֲלֹא שֶׁמִּפְנֵי זֶה כְּתוּב "נָדִיב לֵב", לֹוּמַר, דְּרִק נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ, שֶׁהֵם אֵלּוּ שֶׁהִתְגַּבְּרוּ עַל יִצְרָם, וְנִדְּבּוּ אֶת לִבָּם לָה' לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן ה' יִתְבָּרֵךְ בְּאֲמַת, וְלָהֶם לֹא הָיָה הַרְהוֹר עֲבִירָה מִדְּבָרִים אֵלּוּ, לִכֵּן כְּתוּב כֹּאֵן נָדִיב לֵב, שֶׁנִּדְּבָ לְבוֹ לָה', "שְׁאִין מִחֲשַׁבַּת עֲרִיּוֹת מִתְּגַבְּרַת אֲלֹא בְּלֵב פְּנוּי מִן הַחֲכָמָה" (רַמְבַּם"ס אִיסוּרֵי בִיָּאָה כב, כֹּא), לִכֵּן דְּקִדֵּק הַמִּשְׁךְ חֲכָמָה לְפִרְשׁ, שֶׁנָּדִיב לֵב פִּירוּשׁ בַּהֲשַׁלְתָּ הַלֵּב, שְׁאִי אֲפֻשֶׁר לְנִדְּבָ אֶת לְבוֹ לָה', אֲלֹא בַּהֲשַׁלְתָּ בְּאֲמַת.

⁸ תְּמַצִּית דְּבָרָיו: מִדּוּעַ רַק כֹּאֵן כְּתוּב נָדִיב לֵב. כִּיּוֹן שְׁדַבְרִים הִלְלוּ מִבִּיָּאִים הַרְהוֹר עֲבִירָה, וְרַק מִי שֶׁנִּדְּבָ לְבוֹ לָה', וְלֹא בֹא עַל יְדֵי זֶה לִידֵי הַרְהוֹר עֲבִירָה, הֵבִיֵּא דְּבָרִים אֵלּוּ.

⁹ [י] תוֹכֵן דְּבָרָיו לִיִּישֵׁב: א. מִדּוּעַ בַּפְּסוּק כֶּג כְּתוּב "וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ תַּכְלֶת כֹּו", וּבַפְּסוּק כְּד לֹא כְּתוּב אִישׁ, אֲלֹא כְּתוּב "וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים". ב. מִדּוּעַ בַּעֲצֵי שִׁטִּין כְּתוּב "לְכָל מְלָאכַת הָעֲבֹדָה", מֵה הַכּוֹנָה בִּזֶּה.

וּמִבְּאֵר, דֶּה־מִּשְׁכָּן הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת שֶׁל צִיבּוֹר וְלֹא שֶׁל יַחֲדִי, וְכָל מִי שֶׁהֵבִיֵּא דְּבַר לְמִלֹּאכַת הַמִּשְׁכָּן, הִיָּה צָרִיךְ לְמוֹסְרוֹ לְצִיבּוֹר (יּוֹמָא לָה, ב). וְעוֹד מִקְוִמּוֹת), דֶּה־יֵינוּ לְהַקְנוֹתוֹ לְצִיבּוֹר. וְהֵנָּה קִטְן אֵינוּ יִכּוּל לְהַקְנוֹת מִהַתּוֹרָה,

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

לכן לא כתוב איש, רק וכל אשר נמצא אתו, אף קטן גם כן, ודו"ק¹².

[יא]

לה, כה-כו) וְכָל אִשָּׁה חֲכָמָה לֵב בִּידֶיהָ טוֹ וַיָּבִיאוּ מִטָּוָה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאֲרָגָמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ: וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבָן אֶתְנָה בְּחֻכְמָה טוֹ וְאֶת הָעֵזִים:

מדוע בטווייה של תכלת כתוב אשה, ובטווייה של העזים כתוב נשים

לה, כה-כו) וכל אשה חכמת לב בידיה טו כו' וכל הנשים כו' טו את העזים. מה¹³ דבתכלת וארגמן כו' כתוב בלשון יחיד, וכאן כתיב לשון רבים, משום דאת העזים טו גם נדות שטו על העזים, וכדאמר בשבת (עד, ב), ובעלי חיים אינם מקבלים טומאה, אבל

וברור עכ"ל.

¹² תמצית דבריו: קשה, מדוע כתוב בפסוק כג איש אשר נמצא, ובפסוק כד לא כתוב איש. ומבאר, דכיון שהמשכן היה צריך להיות של ציבור, לכן כל נודב צריך למסור הדבר לציבור, וקטנים אינם יכולים לזכות מדאורייתא, לכן לא נטלו מקטנים נדבות למשכן, מלבד עצי שיטין, שהיו כבר מוקדשים מיעקב אבינו, וקטן שזיכו לו אחרים לעצמו כדי לזכות לאחרים, מזכה מהתורה, לכן בעצי שיטין לא כתוב איש, דאפילו מקטנים נטלו עצי שיטין.

¹³ [יא] תוכן דבריו, ליישב, מדוע בטווייה של התכלת כתוב לשון יחיד, ו"כָּל אִשָּׁה חֲכָמָה לֵב בִּידֶיהָ טוֹ וַיָּבִיאוּ מִטָּוָה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאֲרָגָמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ", ובטווייה של העזים כתוב לשון רבים, ו"כָּל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבָן אֶתְנָה בְּחֻכְמָה טוֹ וְאֶת הָעֵזִים". ומיישב, על פי מה שאמרו בשבת (עד, ב), שהטווייה היתה על העזים, והיה בה חכמה יתרה לעשות זאת. והנה בעלי חיים לא מקבלים טומאה, לפיכך גם נשים נדות היו יכולות לטוות את הצמר על העזים, שאינם מקבלים טומאה, לכן כתיב נשים לשון רבים, כי כולן היו יכולות לטוות את הצמר על העזים, אבל אבל את התכלת, לא היו יכולות נשים טמאות לטוות רק טהורות, לכן כתיב אשה לשון יחיד, לרמז שלא כל הנשים היו יכולות לטוות אלא הטהורות. [ואף על פי שגם הם היו רבים, מכל מקום, כתיב לשון יחיד לרמז שלא כל הנשים היו יכולות לטוות את התכלת והארגמן כו'.]

לארון, ובודאי היו נוהגים במו קדושה שלא יעשו בהם מלאכה. לכן כתוב (לה, כג) וכל איש אשר נמצא אתו, משום דמקטן לא היו מקבלים, דאינו מקנה לאחרים מן התורה, ולא מסר לצבור [ויעוין בשער המלך הלכות שקלים (א, א) לענין קטן ששקל, באורך¹¹]. אבל עצי שטים כתוב (פסוק כד) וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל מלאכת העבודה, שהיה לכל המלאכה, והיו נוהגים בו איסור מאבותיהם. אם כן הו' לקטנים זכות גמור שקבלו מעמהם לצורך מלאכת הקדש, ובזה אף בקטן מועיל מן התורה, כדברי תוספות בריש פרק בן סורר ומורה (סנהדרין סח, ב ד"ה קטן), יעויין שם.

אותם לארון ולמשכן.

¹¹ כיון דדבריו חשובים מאוד לענין הנידון כאן במשך חכמה הנני מעתיק את הצריך לנידון. וז"ל שער המלך (שקלים א, א) "תו קשה לי, מהא דתנן במשנה ה' אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים, אם שקלו מקבלים מידם, ופירש הרע"ב לשם, ובלבד שימסרם לצבור לגמרי, כי היכי דלא ליהוי קרבן צבור קרב משל יחיד יע"ש. והשתא קשה, דכיון דקי"ל דקטן אינו מקנה לאחרים דבר תורה עד שיגדיל ויביא שתי שערות, כמבואר פכ"ט מה' מכירה, אם כן היכי מהני בהו מסירה לצבור, סוף סוף מדאורייתא נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, ובהדיא כתב רבינו ז"ל פ"ח מהל' לולב דאין נותנין אותו לקטן, שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים דבר תורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר עיין שם, ואם כן הכי נמי דכוותא, אף על גב דמתקנת חכמים נמצא קרבן ציבור קרב משל צבור, מכל מקום כיון דמדאורייתא לאו בר הקנאה הוא, נמצא דבר תורה קרב משל יחיד ולא מהני, דומיא דלולב. כו' והנראה ליישב, דהכא שאני, דמן התורה אפילו בלא מסיר' לצבור מהני, ואין כאן חשש דנמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, משום דכיון דרובן של שקלים מבני חיובא נינהו בטלים הם ברוב, אלא משום דמטבע חשיב ולא בטיל, הוא דבעינן שימסרם לצבור, וכבר ידוע מה שכתב הרשב"א בתורת הבית, דכל הדברים שאין להן ביטול הוא דוקא מדרבנן, דמן התורה הכל בטל ברוב חוץ מאיסור ניכר, ומה שכתבו התוספות בסוף מעילה דמטבע חשיב ולא בטל מדאורייתא, הם דברים תמוהים, וכבר עמדו בזה הרב משנה למלך פרק ז דהלכות מעילה דין ו', ואם כן כיון דאין איסורו אלא מדרבנן, אמרינן בהו דמהני מסירה לצבור אף על גב דאין הקנאתו אלא מדרבנן, דאתי תקנתא דרבנן ומפיק איסור דרבנן, מה שאין כן בההוא דלולב, דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא, כנ"ל נכון

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

רק הם הביאו שמן כתית כמו למאור, דבעי דוקא שיהא כתית
כמפורש מנחות פו, א יעויין שם, וברמב"ם סוף הלכות איסורי
מזבח (ז, ח-יא) ודו"ק¹⁶.

[יג]

(לה, כט) כל איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה
אשר צוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה לה':

מדוע חזר ואומר "הביאו בני ישראל כו"?

(לה, כט) כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל
המלאכה כו' הביאו בני ישראל נדבה לה'. הענין¹⁷ דבירושלמי

[ומה שכתב המשך חכמה ששמן המשחה אינו חייב להיות זך וכתית, לא
מצאתי מפורש בחז"ל, אבל מצאתי בחזקוני (שמות פרק כה, ו) שכתב, וז"ל
"שמן למאור. כל עניני הפרשה מתקוני הבנין, שאין דרך למלך לבא אל ביתו
עד שיתקנו בו אורה, ומאותו שמן עצמו יקחו לצורך המשחה לקדש בו כל
הבנין" עכ"ל. ומבואר מדבריו שהיו חייבים לקחת משמן המאור למשן
המשחה דלא כהמשך חכמה. ועיין בספר קב הישר (פרק צו) דפיטטא ליה
שהשמן של משן המשחה היה זך וכתית כשמן המאור, ובהעמק דבר (שמות
כה, ו) כתב שאין צריך ליטול לשמן המשחה זך וכתית. ובאמת הכל הוא
כדברי המשך חכמה, שלא היו צריכים ליטול שמן זך וכתית למשחה, אלא
שהנשיאים החמירו להביא שמן למשחה זך וכתית. ועיין בספר "חלקת
שמחה" על שמן המשחה, שדן בזה בשני מקומות בפרק א סעיף ז הערה
31, 32. ובפרק ב סעיף יא הערה 393. ולא הביא את דברי החזקוני ולא את
דברי המשך חכמה].

¹⁶ תמצית דבריו: ליישב, מדוע לא כתוב 'ואת השמן למאור
ולמשחה'. ומבאר דשמן המשחה לא היה חייב להיות זך וכתית
כשמן המאור, אלא שהנשיאים החמירו להביא זך וכתית, לכן
כתיב לשמן המשחה, פירוש, עבור שמן המשחה, שאינו צריך
להיות זך וכתית, והם הביאו זך וכתית.

¹⁷ [יג] תוכן דבריו, דיש לדקדק: א. סיום הפסוק צריך ביאור, מדוע חזר על
דבריו, וכתב "הביאו בני ישראל נדבה לה'", הא כבר כתיב כל איש ואשה
אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה. ב.
כיון דכתיב "אשר נדב לבם" מהו מוסיף "אתם". ג. מהו "להביא לכל
המלאכה".

בתכלת שמקבל טומאה טוו רק טהורות, לכן אמר בלשון יחיד,
שכל אשה טהורה טוו תכלת וארגמן ודו"ק¹⁴.

[יב]

(לה, כז-כח) והנשאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים
לאפור ולחשן: ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה
ולקטרת השמים:

מדוע לא כתוב 'ואת השמן למאור ולמשחה'?

(לה, כז-כח) והנשאים הביאו כו' ושמן למאור ולשמן המשחה.
פירוש¹⁵ דכשר לשמן המשחה אף שמן שאינו כתית כמו למנחות,

¹⁴ תמצית דבריו: הטעם שבטווייה של התכלת כתוב לשון יחיד,
ובטווייה של העזים כתוב לשון רבים, כיון שהטווייה היתה על
העזים, שאינם מקבלים טומאה, לכן גם נשים טמאות היו יכולות
לטוות את הצמר על העזים, שהן רבים, מה שאין כן תכלת.

¹⁵ [יב] תוכן דבריו, דהנה לשון הכתוב "וְאֵת הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה"
צריך ביאור. דהיה לכתוב בתרווייהו 'ואת השמן למאור ולמשחה', או לכתוב
'ואת שמן המאור ושמן המשחה'. ומבאר המשך חכמה, דהנה יש כמה סוגי
שמינים, כמבואר במנחות (פו, א) וברמב"ם בהלכות איסורי מזבח (ז, ח-
יא), ומבואר שם, שרק למאור צריך להיות זך ביותר, כדכתיב (כז, כ) "וְיִקְחוּ
אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמָאֹר", ודרשו חז"ל במנחות (שם) "זך כתית
למאור, ואין זך כתית למנחות". ולפי זה, כשם שאין צריך זך וכתית אלא
למאור, ולא למנחות, הוא הדין דיש לדרוש זך וכתית למאור ולא זך וכתית
לשמן המשחה. [לכן כתב לעיין שם במנחות, שהמעין יראה מניין יש לומר
שגם שמן המשחה לא היה צריך כתית, כדביארנו].

ועל פי זה מבאר המשך חכמה כוונת הכתוב, דבא ללמד, שאף על פי
שלשמן המשחה אין צריך להיות כתית, מכל מקום, הביאו הנשיאים שמן
זך וכתית לשמן המשחה ממש כשמן של המאור. וזה פירוש הכתוב "וְאֵת
הַשֶּׁמֶן [הזך וכתית] לְמָאֹר, [ואותו השמן הביאו גם] וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה [שאיין
צריך להיות זך וכתית]", לכן לא כתוב 'למאור ומשחה', דהיה משמע
שחייבים להביא אותו השמן של מאור למשחה, אבל הלשון 'ולשמן
המשחה', פירושו שהביאו את השמן הכשר למאור, עבור שמן המשחה,
שאינו צריך להיות כשמן המאור, אלא שנשיאים החמירו להביא שמן
מהודר גם לשמן המשחה.

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

פרק ד דשקלים (הלכה א) אמר דלרבנן אין קרבן משתנה משל יחיד לצבור. ובבלי סוף בבא מציעא (ק"ח, א) גבי שומרי ספיחי שביעית, דחיישי שמא לא ימסרם לצבור יפה, ובראש השנה פרק קמא (ז, א) יעויין שם. ובמנחות כא, ב אמר דהכהנים מביאים שקלים, אף על גב דאין מנחת כהנים נאכלת ושתי הלחם נאכלים, משום דמסרי לצבור יעויין שם. ולזה אמר כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם בפרטיות, היו מכוונים להביא לכל המלאכה, היינו למוסרם לצבור לכלליות ישראל לצורך המלאכה. ואחרי זה הביאו בני ישראל נדבה לה', שכללות הצבור הביאום אחרי זה לשם ה'. אבל לא באה נדבות למלאכת המשכן מן נדבות פרטיות, רק שמסרו לצבור יפה יפה, והצבור הביאום לשם ה'. ודו"ק¹⁸.

משך חכמה עם בינת החכמה - בב' כרכים

בסייעתא דשמיא, זכינו להוציא לאור שני כרכים "משך חכמה עם ביאור בינת החכמה". כרך א – בראשית שמות ויקרא. כרך ב – במדבר דברים. והם: כל הגליונות שיצאו לאור, עד סוף שנת תשע"ה, עם תוספות רבות, ומבוא המבאר את כללי ביאור "בינת החכמה". לקבלת הספרים חינם יש לפנות במייל: y.b.daskal@gmail.com יש אפשרות להנצחת קרובים בגליונות ובספרים שיצאו לאור בס"ד

מכן היו הציבור נודב למשכן, ולכן כתיב "הביאו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לָהּ". היינו שציבור הביאו נדבה לה' מה שהיחיד נדב ומסר להם. ובזה מדוקדק היטב דברי הכתוב, זה תוכן דבריו.

¹⁸ תמצית דבריו: מדוע חוזר הכתוב ואומר "הביאו בני ישראל כו". ומבאר המשך חכמה, דכיון שאסור שיהיה מלאכת המשכן משל יחיד, לכן היה היחיד צריך קודם למוסרו לציבור, ולאחר מכן היו הציבור נודבים למשכן. ולכן כתיב "לְכָל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צָוָה ה' לַעֲשׂוֹת בְּיַד מֹשֶׁה", היינו למוסרו לציבור, ואחר מכן, "הביאו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לָהּ". היינו שציבור הביאו נדבה לה' מה שהיחיד נדב ומסר להם.

ומבאר המשך חכמה, דכיון שאסור שיהיה מלאכת המשכן משל יחיד, היחיד היה צריך למוסרו לציבור. ולא היה יכול להקדישו לציבור, שכיון שכשהוא מקדישו, הוא שלו, אם כן הקרבן, דהיינו הנדבה, באה משל יחיד, וכל מה שהקדיש למשכן היה צריך להיות משל ציבור. וכן אמרו בירושלמי (שקלים ד, א) דאין קרבן יחיד משתנה לקרבן ציבור. לכן היה היחיד צריך קודם למוסרו לציבור, ולאחר מכן היו הציבור נודבים למשכן. אלא שיש חשש שמא לא ימסרו יפה לציבור, כמו שחששו חז"ל בכמה מקומות (בבא מציעא ק"ח, א. ראש השנה ז, א) שהיחיד לא ימסור יפה לציבור, לפיכך כתיב "אֲשֶׁר נָדַב לָפָם אֹתָם", דקדק לכתוב "אותם", דדוקא מי שנדב ליבו מאוד מאוד, ואין חשש שלא ימסור יפה, רק הוא היה נותן מכספו הפרטי נדבה לציבור למוסרו יפה. כמו שמצאנו בכהנים שמוסרים לציבור בכל ליבם (מנחות כא, ב), ולכן כתיב "לְכָל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צָוָה ה' לַעֲשׂוֹת בְּיַד מֹשֶׁה", היינו למוסרו לציבור, לכל מלאכה שציוה ה' על הציבור. ולאחר